

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ 2019 РОКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ЮРИДИЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Ми напередодні другого туру виборів Президента України, які мають відбутися 21 квітня 2019 року. Виборчі перегони завжди були каталізатором державотворчих ідей та практичних пропозицій щодо переустрою держави і нинішні, президентські, не є винятком з цього правила. Кандидати на посаду глави держави висловлювались з багатьох питань державного будівництва, але серед них знов особливо виділяється питання про форму правління української держави. Ця проблема знайшла відображення в виборчих програмах або ж концептуальних розробках кількох кандидатів на посаду президента, які визначили свою позицію щодо «долі» чинної форми державного правління України. Зокрема, А. Гриценко, голова партії «Громадянська позиція», є прихильником президентської республіки, а С. Тарута, голова партії «Основа», О. Вілкул, представник партії «Опозиційний блок» («Опоблок») та Ю. Тимошенко, голова партії «Батьківщина» – вважають найбільш ефективною для сучасної України парламентську республіку.

З вищезазначених пропозицій щодо реформування форми правління української держави на особливу увагу заслуговують лише пропозиції О. Вілкула та Ю. Тимошенко, котрі підготували відповідні проекти конституцій, де нинішня змішана (парламентсько-президентська) республіка має бути змінена на парламентську. Щодо «Опоблоку», зазначимо, що вони в своїх пропозиціях не виходять за рамки класичної конструкції парламентської форми правління: президент обирається парламентом (скорочений двопалатний: нижня палата – 150, а верхня – приблизно 30) і має суто церемоніальні функції. Проте, Ю. Тимошенко, підійшла до цього питання більш обґрунтовано та творчо, презентувавши 15 червня 2018 року своє бачення «Нової Конституції» України взагалі та нової форми правління зокрема в рамках так званого «Нового курсу».

Пропонована Ю. Тимошенко конструкція парламентської форми правління відрізняється системністю та багато в чому оригінальністю.

З одного боку вона має основні ознаки держави з парламентською формою правління: ядро цієї моделі складають два владні суб'єкти (уряд і парламент) та відносини між ними. Громадяни обирають парламент, останній на основі результатів виборів формує та затверджує уряд, який представляє політичну

партію, що набрала більшість, або ж коаліцію партій. Головою уряду стає або ж голова партії, яка має більшість голосів в парламенті, або представник коаліції. Уряд несе відповідальність перед законодавчим органом.

В цій класичній моделі, однак, вносяться деякі новели, зумовлені сучасними соціально-політичними реаліями України: 1) двотурова система парламентських виборів, коли партія, що перемогла у другому турі, отримує більшість мандатів – 226, і, по суті автоматично, свого голову уряду – Прем'єр-міністра («канцлера»); 2) «революційна» пропозиція ліквідувати посаду президента та конституціоналізувати новий орган – «Національну асамблею самоврядності», яка має об'єднувати функції, з одного боку, колективного глави держави, а з іншого – другої палати парламенту, що формується, по суті, з представників громадянського суспільства та «моральних авторитетів нації»; 3) наявність платформи парламентської більшості і платформи парламентської опозиції; 4) досить сильні організаційні та контролюючі повноваження опозиції; 5) біометричне голосування; 6) формування уряду з урахуванням думки «професійних асоціацій»; 7) надання останнім права «вето уваги» тощо.

Але зазначені пропозиції, як і О. Вілкула, так і Ю. Тимошенко, поки не мають юридичної перспективи, оскільки ні перший, ні друга, так і не змогли «пробитися» у другий тур президентських виборів (31 березня 2019 р.), а відповідно, втратили свою можливість виходити з такою законодавчою ініціативою в якості глави держави.

Переможці ж першого туру: В. Зеленський та П. Порошенко, один з яких 21 квітня 2019 р. стане Президентом України, в ході виборчої кампанії чітко не висловлювалися щодо форми правління. Схоже на те, що при будь-якому результаті другого туру, принаймні до жовтневих парламентських виборів, зміни в юридичній конструкції форми державного правління України не відбуватимуться. Певні перспективи трансформації залишаються тільки в політичній площині. У випадку перемоги П. Порошенко стан політичної форми правління як «президентсько-парламентської», тобто з фактичним, а не юридичним, домінуванням президента в системі її елементів, зберігатиметься, а при перемозі В. Зеленського, який не матиме підтримку «своєї» політичної сили у Верховній Раді, фактична «президентсько-парламентська» республіка «дрейфуватиме» у бік юридичної «парламентсько-президентської» республіки. Це, на нашу думку, матиме більше позитивний ефект, оскільки в трикутнику влади: президент – уряд – парламент, відновиться визначений Конституцією баланс цих елементів.